

İletişim Süreci, İletişimin Temel Öğeleri

İLET101 – İletişim Bilimine Giriş

Hafta-2

Dersin Konusu ve Kapsamı

- İletişim Süreci
- İletişimin Temel Öğeleri
 - Kaynak
 - Hedef
 - Kanal
 - Mesaj
 - Geri Bildirim
 - Kodlar
 - Gürültü
- İletişimde Bağlam

İletişim Süreci

- Süreç kavramı, olaylar ya da olguların, işlemlerin belli bir sonuca doğru gidişi, düzenli olarak birbirini izleyen değişmelerle gelişip oluşması şeklinde tanımlanabilir.
- Süreç hem sürekliliği, hem de değişim ve gelişmeyi içeren bir kavramdır. Tüm iletişim edim ve eylemleri de çeşitli öğelerin bir arada bulunmasıyla işleyebilen bir süreçtir (Çamdereli, 2008: 26).
- Bir süreç olarak iletişim, bireyin kültürel çevresi (hem doğal, hem toplumsal çevresi) ile ilişkilerine göre değişip gelişir ve buna karşılık insanı geliştirir.
- Birey açısından iletişim, bireyin bilgi edinmesini ve buna göre tutum ve davranışıyla tepki geliştirmesini sağlayan bir süreçtir.

İletişim Süreci

- İletişim sürecinin toplumsal ve kültürel boyutunda ise toplumsal değer ve yargıların o toplumun üyeleri arasında paylaşılması söz konusudur.
- Bizden önce yaşanan toplumsal olayları iletişim yoluyla öğrenir, bizden sonraki nesillere deneyimlerimizi yine iletişim yoluyla aktarırız.
- Böylelikle süreç kavramının sürekli değişme, gelişme, dönüşme niteliği sosyo-kültürel düzeyde gerçekleşmiş olur.

İletişim Süreci

- John Fiske (2003), İletişim Çalışmalarına Giriş isimli kitabında iletişim araştırmalarında iki temel okul bulunduğunu belirtmektedir: Süreç Okulu ve Göstergibilim Okulu.
- Süreç Okulu, iletişimi iletilerin aktarılması olarak görür. Gönderici ve alıcıların nasıl kodlama yaptığı ve kod açtığı, aktarıcılarının iletişim kanallarını ve araçlarını nasıl kullandığı ile ilgilenir.
- Etkililik ve doğruluk gibi konularla da ilgilenir. İletişimi, bir kişinin diğerinin davranışını ya da zihinsel durumunu etkileme süreci olarak görür.
- Eğer etki, niyet edilenden farklı ya da daha az biçimde gerçekleşmişse bu okul, iletişimin başarısızlığa uğradığını söyleme ve süreçte başarısızlığın ortaya çıktığı aşamaları arayıp bulma eğilimindedir.

İletişim Süreci

- İkinci okul iletişimi anlamların üretimi ve değişimi olarak görür. Anlamların üretilmesinde iletilerin, ya da metinlerin, insanlarla nasıl etkileştiği ile ilgilenir; yani, metinlerin kültürümüz içindeki rolü üzerinde durur.
- Her iki okul da bizim iletişimi, iletiler aracılığıyla toplumsal etkileşim biçimindeki tanımlamamızı kendisine göre yorumlar. Öte yandan bu noktada özellikle üzerinde duracağımız okul, Süreç Okulu ve onun iletişimi nasıl gördüğüdür.
- Çünkü, Süreç Okulu ve Göstergibilim Okulu'nun, toplumsal etkileşimi yorumlama biçimleri ve bu doğrultuda iletişimi tanımlama biçim ve çabaları birbirinden farklıdır.
- Göstergibilim Okulu hiç şüphesiz bu dersin bir parçası olacaktır. Ancak ilk aşamada Süreç Okulu'nun iletişimi nasıl tanımladığına değinmek uygun görünmektedir.

İletişim Süreci

- Süreç Okulu'nun –ki literatürde genellikle Anaakım ya da Egemen Yaklaşımlar olarak ifade edilir- ilk çalışmalarının neticesinde ortaya konan modeller, Laswell, Shannon ve Weaver, Gerbner gibi isimler tarafından literatüre kazandırılmıştır.
- Bu çalışmaların ortak özellikleri, iletişimi bir süreç olarak ele almaları, iletişimi meydana getiren temel öğeleri tanımlama çabaları ve bu doğrultuda iletişim eylemi sürecinde / sonrasında ortaya çıkan davranışları incelemeleridir.

İletişim Süreci

- Öte yandan, Nazife Güngör'e göre (2013: 53) iletişim sözcüğüne karşılık gelen anlamlar üzerinde belli ölçüde bir görüş birliği sağlanmış olmakla birlikte, iletişimin kavramsallaştırılması, tanımı ve işleyişi üzerinde hala tam bir uzlaşmanın sağlanmadığı bilinmektedir.
- Kavramsal düzeydeki bu karmaşa iletişim alanında geliştirilen model, kuram ve yaklaşımlarda da gözlenmektedir.

İletişim Süreci

- Bu türden bir karmaşa muhtemeldir ki iletişimin çok boyutlu olmasından kaynaklanmaktadır.
- İletişimin boyutlarını şu şekilde sıralamak mümkündür (Güngör, 2013: 49 – 51):
 - İçe dönük iletişim
 - Kişilerarası iletişim
 - Grup iletişimi
 - Örgütsel iletişim
 - Kitle iletişimi
 - Uluslararası iletişim
 - Kültürlerarası iletişim

İletişim Süreci

- Öte yandan iletişimin boyutlarını şu şekilde de sıralayabiliriz (Erdoğan, 2011: 180 – 186):
 - Kişinin kendisiyle olan iletişimi
 - Ekstra-kişisel iletişim
 - Kişilerarası iletişim
 - Kamusal iletişim
 - Elektronik iletişim

İletişim Süreci

- Boyutları ve türleri bu denli geniş bir alan olarak iletişimin, nasıl bir süreçte işlediği konusu da doğal olarak fikir ayrılıklarını beraberinde getirmektedir.
- Çünkü iletişim –her ne kadar bazı kavramları üzerinde uzlaşmaya varılmışsa da- iletişim eylemini gerçekleştiren aktörler, iletişim kanalları, mesaj oluşturma biçimleri vb. pek çok unsur kapsamında düşünüldüğünde, çok fazla değişkenin dahil edilmesini ve bu şekilde değerlendirilmesini gerektiren bir olgudur.

Güngör (2013: 52 – 54), iletişim sürecini ele alış biçimindeki bu farklılıkları şöyle açıklamaktadır:

Kimilerine göre iletişim çizgisel ya da doğrusal işleyen, başı sonu belli bir süreçtir. İletişim alanının öncü çalışmaları olarak bilinen ve davranışçı okulun etkisinde geliştirilen yaklaşımların temelinde bu görüş vardır.

- İletiler göndericiden alıcıya, birtakım kanallar aracılığıyla aktarılır,
- Göndericiden alıcıya aktarılan ileti mutlaka yerini bulur, beklenen etkiyi yapar ve böylece iletişim süreci aksamadan tamamlanır.
- Bu görüşte iletişim süreci her bir ileti ve niyet için yeniden başlar, işler ve tamamlanır.
- İletişimi çizgisel bir süreç olarak gören bu yaklaşım zamanla biraz daha geliştirilerek karşılıklı etkileşimi tanımlayan bir formülleştirmeye zenginleştirilir.
- Buna göre gönderici iletisini gönderir, alıcı ise aldığı iletiye ilişkin tepkisini göndericiye ilettikten sonra iletişim süreci tamamlanır.
- Sürece böylece geri besleme ögesi de eklenmiş olur.

- Kimilerine göre ise iletişim yine bir süreçtir, ama çizgisel değil dairesel bir işleyişe sahiptir.
- Gönderici iletiyi gönderir, alıcı alır, karşılığında göndericiye bir ileti gönderir, gönderici geri besleme olarak aldığı ileti üzerine yeni bir ileti gönderir ve iletişim kesintisiz biçimde işlemeye devam eder.
- Burada iletişimin bir noktada sonlanması diye bir şey yoktur.
- Devreye giren her yeni durum iletişim açısından yeni bir başlangıç oluşturmak yerine sürmekte olan işleyişe eklenir (Yumlu, 1984:12'den aktaran Güngör, 2013).

İletişim Süreci

- İletişimi, her zaman sorunsuz işleyen, iletişim edimine katılanlar arasında tam uyumun söz konusu olduğu bir etkileşim ve ilişki olarak görmek çok naif bir bakış olur. Oldukça uyumlu bir ilişki sürdüren kişiler arasında bile her an anlaşmazlık çıkabilir, uyumun yerini çatışma ve gerginlik alabilir. Sosyal psikologlar ve psikologlar bu noktayı dikkate alarak iletişimi denge kuramları açısından ele alırlar.
- Bazı görüşler ise iletişimin kimler tarafından, hangi amaç ve araçlarla gerçekleştiği sorulan peşinde koştuktan çok iletişimin ne ürettiği ile ilgilenirler. Daha çok dil bilimcilerin ve göstergebilimcilerin etkisiyle geliştirilen yaklaşımda gönderici ve alıcı arasındaki etkileşim, ürün üzerinden analiz edilir.

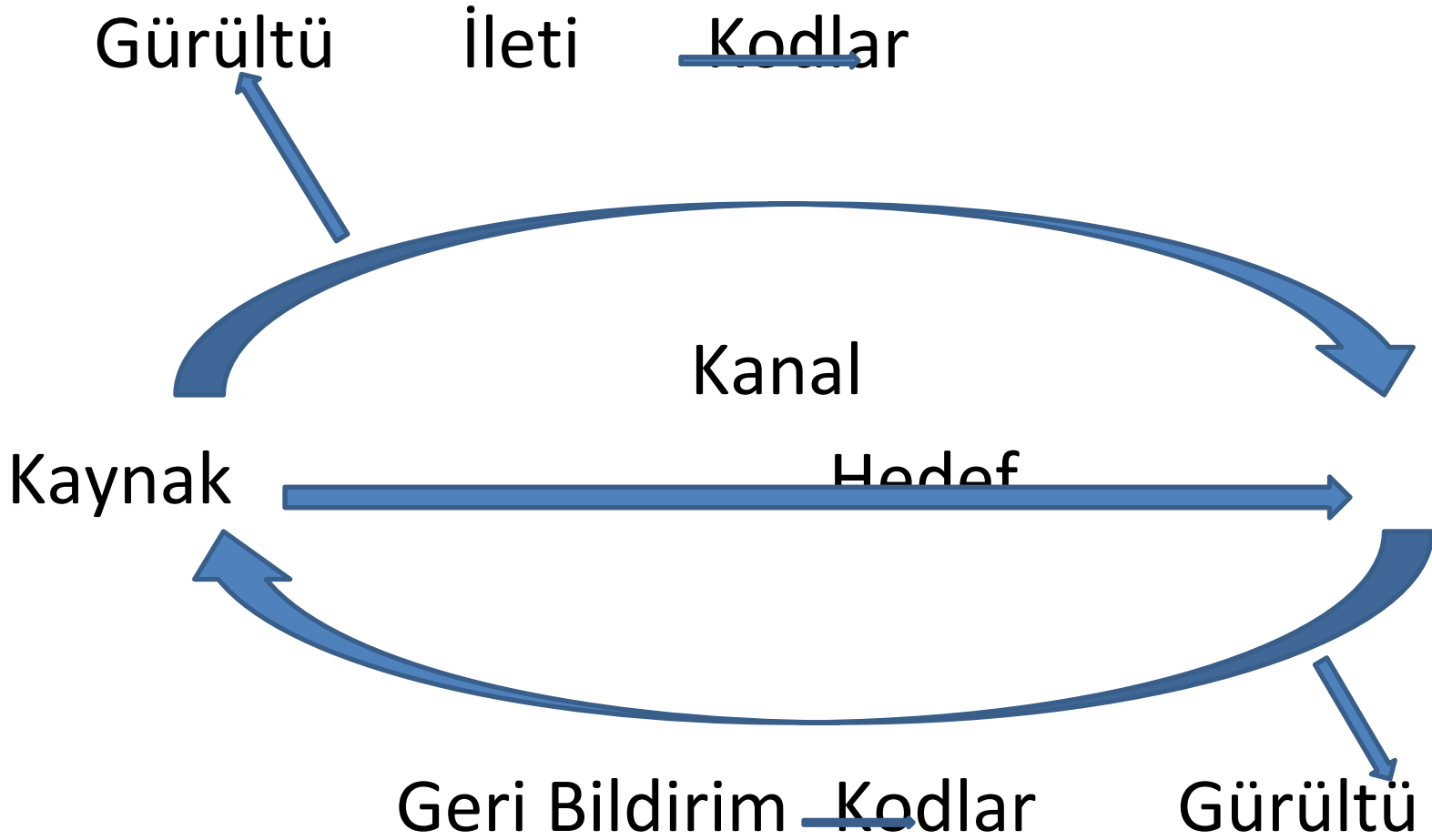

İletişimin Temel Öğeleri

- Her ne kadar iletişim sürecinin işleyişi konusunda farklı bakış açıları görüşler ve üzerinde önemle durulan farklı yönler olsa dahi, bu süreci oluşturan belirli temel öğeler bulunmaktadır.
- Bu öğeler;
 - Kaynak
 - Hedef
 - Kanal
 - Mesaj
 - Geri Bildirim
 - Kodlar
 - Gürültü, şeklindedir.
- Bu öğelere ayrıca bağlam da eklenmektedir.

İLETİŞİMİN TEMEL ÖĞELERİ

İletişimin Temel Öğeleri - Kaynak

- Kaynak, iletişim sürecinin en önemli ögesi olarak da ifade edilebilir, çünkü iletişimi başlatan konumundaki öge olarak süreçte yerini almaktadır.
- “Kaynak, bir şeyin menşei yani çıkış noktası anlamına gelmektedir. İletişimde kaynak dendiğinde ise iletinin çıkış noktası olarak ifade edilebilmektedir. Dolayısıyla kaynak, iletiyi kendi oluşturabildiği gibi, oluşmuş olan bir iletiyi başkalarına iletme görevini de yürütebilmektedir” (Mutlu, 2004).

- Aynı zamanda kodlayıcı, gönderici vb. biçimlerde de adlandırılan kaynak; bir ileti alışverişi sürecinde, iletileri oluşturan, kodlayan ve gönderen kişi, grup ya da kurum vb. olarak tanımlanabilmektedir.
- “Bir iletişim etkinliğinin kaynağı konuşan, yazan ya da bir hareket yapan bir birey, bir reklam politikası oluşturan bir grup, bir sorunu çözen bir bilgisayar olabilmektedir.”
- Örnekleri ve nitelikleri çoğaltılabilir olmakla birlikte kaynağın en önemli özelliği, daha önce de ifade edildiği üzere, bir iletişim sürecini başlatan öge olmasıdır.
- Kaynak, bir iletiyi (ki bu ileti, söz, yazı, hareket, vb. olabilmektedir) kodlamakta, bir kanal aracılığı ile hedeflediği bir alıcıya yönlendirerek göndermektedir.

- Kaynağın birey olduğu durumlarda (görece değişebilir olmakla birlikte) hedefi oluşturan bireylerin sayısı kısıtlı olabilmekteyken, kitle iletişiminin söz konusu olduğu durumlarda hedefi oluşturanların niceliksel oranı çok geniş bir alanı kaplayabilmektedir.
- İletişim sürecini etkileyen özellikleri ise, kaynağın güvenilirliği, hedefin düşünce yapısını ve diğer sosyo – psikolojik özelliklerini algılayabilir olması ve uygun bir kanal seçimi ile kodlamayı doğru yapabilmesinde yatmaktadır.

İletişimin Temel Öğeleri – Hedef

- Alıcı, kod açımlayıcı gibi kavramlarla da anılan hedef ise, kaynağın gönderdiği iletinin ulaşması hedeflenen kişi, grup ya da kurumlardan oluşmaktadır.
- İletişim sürecinde hedef; kaynağın gönderdiği iletiyi almakta, kodlanmış iletiyi açımklamakta, yorumlamakta ve kendi anlayabileceği biçimde yeniden kodlayarak bir söz, hareket ve/veya yazı ile tepkisini göstermektedir.
- Hedef, aldığı iletiyi açımlarken çeşitli psikolojik, sosyolojik ve biyolojik süreçlerden etkilenebilmektedir.

- Kişilerarası ve kitlesel düzlemde iletişim söz konusu olduğunda alıcı konumunda olmasından dolayı hedefin pasif ve edilgen olduğu düşünülebilmektedir.
- Özellikle de kitle iletişim araçlarından gelen iletiler açısından bakıldığında böyle bir düşünce söz konusu olabilmektedir.
- “Ancak ne var ki, hedef kitlenin kendisine sunulan her iletiyi almadığı, iletiyi alırken seçici davrandığı bilinmektedir.
- Böylece bireyler var olan tutum ve inançlarıyla uyumlu iletileri almakta, tutum ve inançları ile çatışan iletileri ise göz ardı edebilmektedir.”
- Hedef, kendisine yönlendirilen iletileri kendi bakış açısı ile yorumlamakta ve buna söz, yazı ve/veya jest ve mimiklerle, kitle iletişiminin söz konusu olduğu durumlarda ise telefon ve mail gibi yöntemlerle tepki gösterebilmektedir.

- Bu nedenlerle, hedefe yönlendirilen bir iletinin istenilen biçimde algılanabilmesini ve tepki göstermesini sağlamak için hedefin niteliklerinin iyi saptanması, doğru bir kanal kullanılması ve iletinin doğru biçimde kodlanması gerekmektedir.

İletişimin Temel Öğeleri – İleti

- İletişim sürecinin temel öğelerinden bir diğeri de iletidir (mesaj).
- İletişim sürecinde iletilen her şey ileti olarak adlandırılmaktadır.
- Erol Mutlu iletiyi; “bir alıcı için bir uyarıcı olarak işlev gören bir sinyal ya da sinyaller birleşimi” olarak tanımlamaktadır.
- İleti, bir söz veya yazıdan oluşabildiği gibi, bir resim, hareketler, jest ve mimikler, bir reklam sloganı, okunan bir haber, izlenen bir televizyon programını oluşturan öğeler vb. bir kanal aracılığı ile iletilen her şey olabilmektedir. Bir işaretler ve semboller dizisi olarak ifade edilebilmektedir.

- Özellikle kitle iletişiminde sürecin doğru bir biçimde ilerleyebilmesi, sadece iletiye değil yanı sıra kaynağın güvenilirliği ve seçilen kanalın doğruluğu gibi bir dizi öğeye bağlıdır.
- Bu bağlamda iletişim sürecini oluşturan öğeleri bir zinciri oluşturan halkalara benzetmek mümkündür. Her bir halkanın doğruluğu, güvenilirliği ve uygunluğu iletişim sürecinin ilerleyişini etkiler niteliktedir.

İletişimin Temel Ögeleri – Kanal

- İletişim sürecinde kaynak ve hedefin karşılıklı ileti alışverişi içerisinde bulunabilmesi, iletilerin gönderileceği bir kanal bulunmasını gerektirmektedir.
- Oluk olarak da nitelendirilen kanal, kaynak tarafından oluşturularak kodlanan iletilerin hedef kitleye iletilmesinde kullanılan bir araçtır.

- İster yüz yüze iletişimde, isterse kitle iletişiminde iletileri kaynaktan alıcıya ulaştırmak için mutlaka bir kanala ihtiyaç duyulmaktadır.
- Yüz yüze iletişimde kişinin bedeni, yüzü, giysileri ve sesi kanal olarak nitelendirilmektedir.
- Kitle iletişiminde ise gazete, radyo ve televizyonlar birer kanaldır.
- Bununla birlikte, gazete, radyo ve televizyon gibi kitlesele iletileri yayan teknik unsurları araç olarak da nitelendirmek mümkündür.

- İleti aktarımında kullanılan kanallar çok çeşitlidir. Ses dalgalarının içinde yer aldığı hava, insanların sinir sistemi, telefon kabloları, radyo dalgaları vb. pek çok şey iletişim kanallarına örnek olarak gösterilebilmektedir.
- Kanalların sınıflandırılmasında egemen görüş ise, onları duyu organlarına göre sınıflandırmaktadır.
- Bunlar duyu organlarını uyarabilecek ve belli fiziksel özellikleri olan araçlardır ve onları uyardıkları duyular açısından işitsel, görsel, dokunmayla, koklamayla, tat almayla ilgili kanallar olarak sınıflandırabilmek mümkündür.
- İletişim sürecinin doğru ve etkili bir biçimde gerçekleşebilmesi için, diğer iletişim öğelerinin haricinde uygun kanalın seçilmesi oldukça önemlidir. Özellikle iletinin niteliği, iletinin kodlanış biçimi ve iletinin yönlendirildiği hedefe en uygun kanalın seçilmesi gerekmektedir.

İletişimin Temel Öğeleri – Geri Bildirim

- Yansıma ya da feedback olarak da anılan geri besleme, iletişim sürecinin en önemli öğelerinden biri olarak nitelendirilebilmektedir.
- Erol Mutlu geri beslemeyi; “bir göndericinin iletişimine alıcı tarafından gösterilen bir tepki” olarak tanımlamaktadır.
- Göndericinin yönlendirdiği her türlü iletiye karşı, alıcının gösterdiği her türlü tepki, sözlü ya da sözsüz her türlü ileti geri besleme kapsamında ele alınmaktadır.

- Geri beslemenin en önemli özelliği, iletişim sürecinin dinamik yönünü vurgulamasıdır.
- İletişim sürecini çizgisel ve düz bir ekseninde gören yaklaşımların savunduğu tezin aksine, geri besleme iletişimi dinamik bir yapıda görmektedir.
- Yanı sıra, alıcı konumundaki hedefin sanıldığı kadar pasif ve edilgen olmadığını gösterir bir özellik de taşımaktadır.
- Kişilerarası iletişimde geri besleme genel olarak doğrudan gerçekleşmektedir.
- Bununla birlikte kitlesele bir iletişim sürecinde geri beslemenin doğrudan olduğu durumlar oldukça sınırlıdır.
- Kitle iletişiminde geri besleme ölçümleri, rating ölçümleri ya da tirajların belirlenmesi veya bir araştırma sonucu ortaya çıkan veriler olarak kendini göstermektedir.

İletişimin Temel Öğeleri – Gürültü

- Kaynağın gönderdiği iletinin niteliğini bozan ve hedef tarafından algılanmasını etkileyen herhangi bir durum, olay veya olgu gürültü olarak nitelendirilmektedir.
- Gürültünün varlığı, iletinin istenen biçimde algılanmasını engellemektedir.

Başlıca üç tür gürültü vardır:

(1) Fiziksel gürültü: Sinyal ya da iletinin fiziksel iletimine müdahale eden bu gürültü türüne, yoldan geçen arabaların fren sesleri, havalandırma ya da bilgisayar çalışırken çıkardığı sesler, ya da güneş gözlükleri örnek verilebilmektedir.

(2) Psikolojik gürültü: Bu psikolojik bir müdahale biçimi olup, göndericiler ile araçlarda bilginin alım ve işleme süreçlerinde bozulmalara yol açan tarafgirlik ve önyargıları içermektedir.

(3) Anlamsal gürültü: Bunlar göndericinin amaçladığı anlamları alıcının kavrayamaması nedeniyle ortaya çıkan müdahale biçimleridir. Anlamsal gürültü en aşırı biçimiyle farklı dilleri konuşan insanlar arasında devreye girmektedir.

- Bu gürültü türlerinden herhangi birinin varlığı, gönderilen iletinin niteliğine etki etmekte ve ileti ile amaçlanan anlamı değiştirmektedir.
- Dolayısıyla etkin bir iletişim süreci oluşmasını sağlamak ve amaçlanan anlamın oluşmasını sağlamak için, kaynağın doğru kanal seçmesi ve uygun bir kod sistemi kullanmasının yanı sıra iletinin hedefe ulaşması aşamasında oluşabilecek gürültü unsurlarını da öngörmesi önem taşımaktadır.
- Özellikle kitlesele düzlemde iletişimin söz konusu olduğu durumlarda, bu durum büyük önem arz etmektedir. Aksi halde, amaçlanan anlam oluşumu sekteye uğrayabilmektedir.

İletişimin Temel Öğeleri – Kodlar

- Toplumsal yaşamımızın uzlaşımsal olan ya da toplumun üyelerince kabul edilen kurallar tarafından yönetilen tüm görünüşlerini "kodlanmış" olarak nitelemek mümkündür.
- Hukuk kodları, görgü kodları ya da futbol kodları gibi davranış kodları ile anlamlandırma kodlarını birbirinden ayırmamız gerekmektedir.
- Anlamlandırma kodları gösterge sistemleridirler.

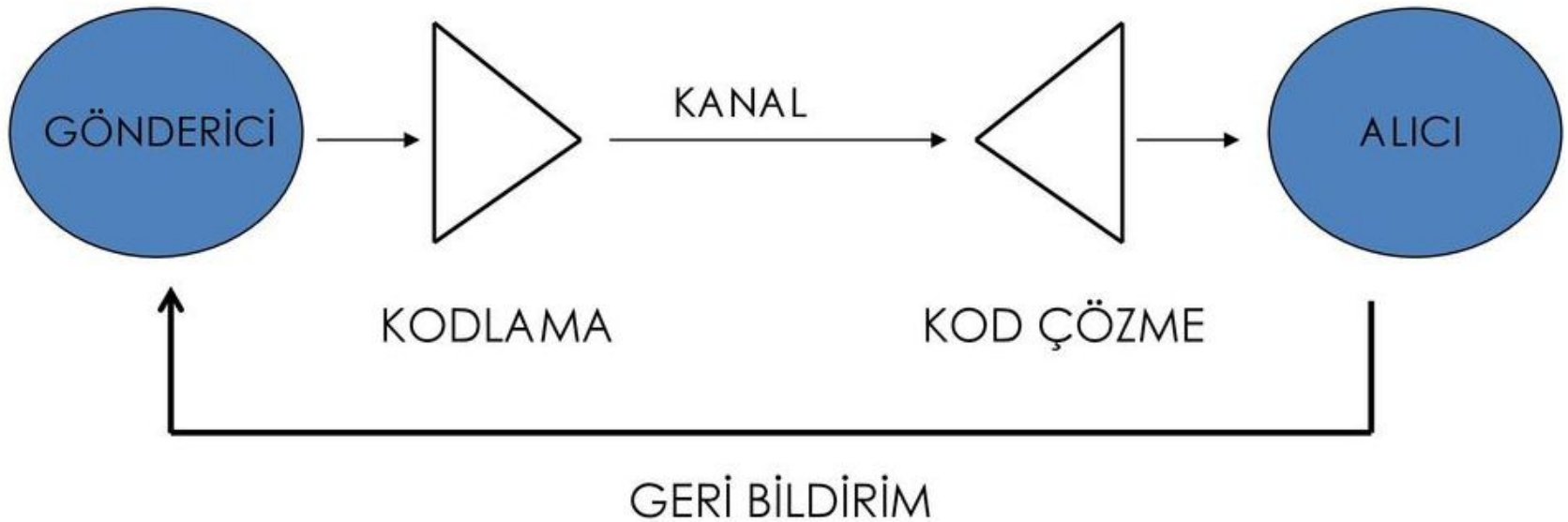
Anlamlandırma kodlarının paylaştıkları bir takım temel özellikler vardır:

1. Bu kodlar, içlerinden seçim yapılan birçok birimden (ya da bazen bir birimden) oluşurlar. Bu birimler, belirli kurallar ya da uzlaşım aracıyla birleştirilebilirler.
2. Tüm kodlar anlam taşırlar: birimleri, çeşitli araçlarla kendilerinden başka bir şeye göndermede bulunan göstergelerdir.
3. Tüm kodlar, kullanıcıları arasındaki bir anlaşmaya ve paylaşılan kültürel bir ardalana dayanırlar. Kodlar ve kültür dinamik bir şekilde karşılıklı ilişki içindedirler.
4. Tüm kodlar, tanımlanabilir bir toplumsal ya da iletişimsel işlevi yerine getirirler.
5. Tüm kodlar, uygun medya ve/veya iletişim kanalı aracılığıyla aktarılabilirler.

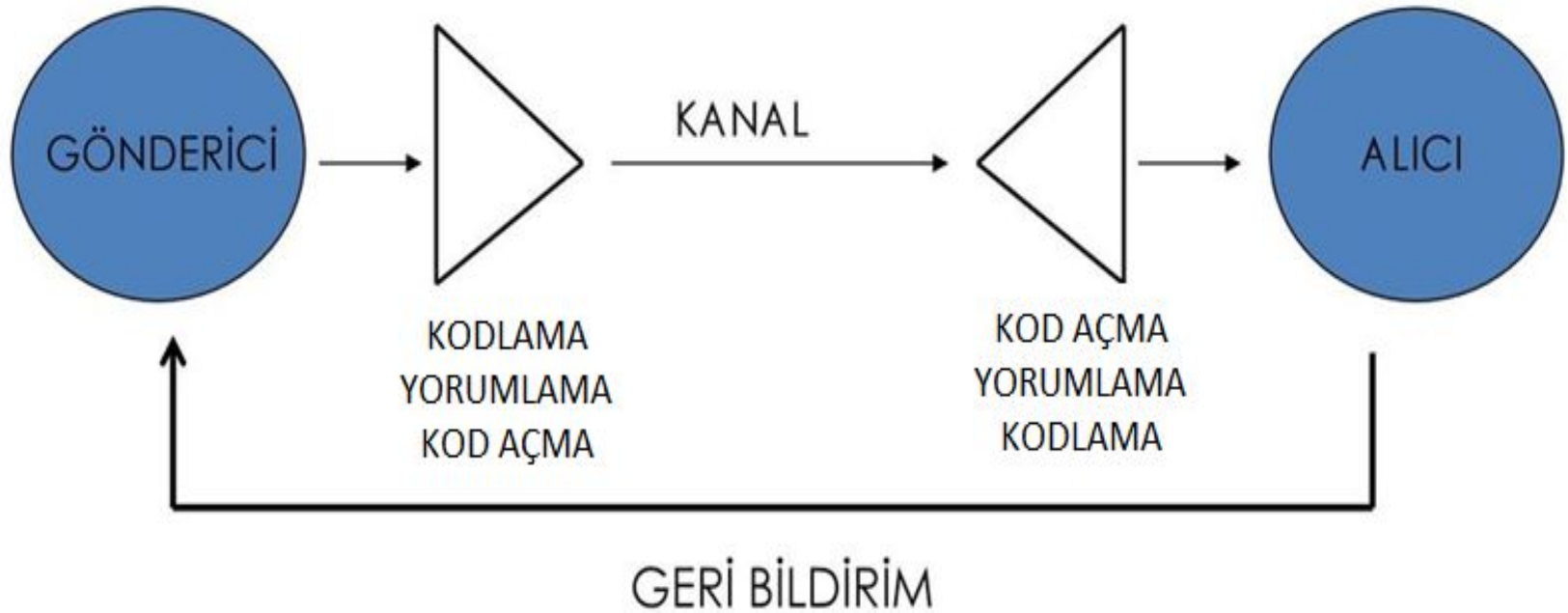
Kodlama – Yorumlama – Kod Açma

Düz Çizgisel Süreçte

Kodlama – Yorumlama – Kod Açma

Döngüsel Süreçte

İletişim Süreci - Bağlam

- Bağlam veya kontekst; yazında kelime ve cümle gibi anlatım unsurlarının; toplumsal açıdan ise olayların, olguların, kullanıldıkları / oluştukları yere ve zamana göre, kendinden önce ve sonra gelen unsurlar / olaylar / olgular nedeniyle kazandığı farklı anlam ve değerler bütünüdür.

İletişim Süreci - Bağlam

İrfan Erdoğan'a (2011: 149 – 158) göre iletişim, süregelen tüm insan ilişkilerinin gerçekleştirilebilmesinin zorunlu koşuludur. İletişim;

- Gerçek zaman ve yerde olur; ve ancak yapıldığı bağlam içinde doğru anlaşılabilir.
- Bağlam iletişimin doğasını belirleyen tüm faktörleri içerir.
- Dolayısıyla, bir iletişimin bağlamı, birçok bağlamlardan meydana gelen bir bütünlüğü anlatır.
- Bağlamlar birbirinden bağımsız değildir; bağlamların tümü o iletişimin ve ilişkinin doğasını belirler.
- O anki ve geçmişten getirilen öğelerin tümü iletişimin bağlamını ve ilişkinin doğasını oluşturur.
- Bağlam, iletişimin tarihsel, sosyal, kültürel, ekonomik ve psikolojik içeriğidir.
- İletişimde bulunanlar, iletişimin olduğu zamanı ve mekanı, egemenlik ve mücadele koşulunu ve duygusal öğeleri içeren örgütlü bağlamın doğru veya yanlış şekilde farkındadır.

İletişim Süreci - Bağlam

- Bağlamı ele aldığımız herhangi bir ögeyi tanımlayarak gruplandırır ve açıklarız.
- Örneğin yeri ele alır ve “iletişimin olduğu mekan” olarak tanımlarsak, karşımıza evden iş yerine kadar çeşitlenen mekanlar çıkar.
- Duyguları ele alırsak ve “iletişimdeki tarafların hissettikleri olarak” tanımlarsak, karşımıza sevgiden nefrete, dostluktan düşmanlığa kadar çeşitlenen olası tüm duyguları içeren duygular çıkar.
- İletişime katılan insanların sayısını ele alırsak, kendi kendine iletişim ve iki kişi arasındaki iletişimden başlayarak uluslararası iletişime kadar giden iletişim türleri görürüz.

- Özlüce, iletişimle ilgili her öge ele alınıp tanımlanarak bu tanımla gelen bağlamın ögeleri belirlenip incelenebilir.
- Eğer iletişimin olduğu bağlam iki kişiyi içeriyor ise, bu kişiler arası iletişimdir.
- Eğer ikiden fazla kişi varsa, grup iletişimi olmaktadır.
- İletişim örgütte / organizasyonel yapıda oluyorsa, örgütsel iletişim olur.
- Mesajların elektronik olarak yayınlandığı bağlamdaki iletişim kitle iletişimi olarak nitelenir.
- Yeni-teknolojiler denildiğinde internet ve internetin iletişimin bağlamını genişlettiği gibi tartışmalar karşımıza çıkar.
- Kültürel bağlam düşünüldüğünde, kültürlerarası iletişimden bahsedilir.

- Profesyonel meslekler yaptıklarını meşrulaştırmada bilinç yönetiminin önemini anladıkça (ve iletişim sermayesi kendisi için zengin kaynak görüp, bu alanlara da yöneldikçe), örneğin sağlık iletişimi, global iş yeri iletişimi, internet iletişimi ayrımları da ortaya çıkar.
- Kültürel incelemelerle, özellikle dil bilimleri (linguistics ve semiotics) gibi iletişim alanı dışından gelenler de işe katılınca, iletişime, sosyal bilimcilerin kavramları yerine, “metin, okuma, alımlama, semiosis” gibi bağlamlar eklenir.

İletişim Süreci - Bağlam

Öte yandan bağlamın belirleyici bazı rolleri bulunmaktadır ki bunlar şu şekilde sıralanabilmektedir (Erdoğan, 2011: 150-155):

- Bağlam İlişkinin Doğasını Belirler
- Farklı Bağlamlar İletişim Mekanını Böler
- Farklı Teknolojik Bağlam Geçişsizlik Yaratır
- Bağlamsız İletişim Yoktur
- Bağlamın Araçsal, Tarihsel, Mekansal, Zamansal, Sosyal, Psikolojik ve Duygusal Boyutları Bulunmaktadır
- İletişimin Atmosferi Değerler Bağlamını, İdeolojik Bağlamı ve Kimlik Bağlamını Ortaya Çıkarır

İletişim Süreci - Bağlam

Bağlam İlişkinin Doğasını Belirler

Bağlam iletişimin tarzını belirleyici olarak rol oynayabilir.

Arkadaşlık ortamındaki konuşma ile resmi bir ortamdaki konuşma arasında nitelik farkları olacaktır.

Nutuk verirken o bağlamın gerektirdiği sözel ve sözsüz iletişim gelenekleri ve kuralları neyin nasıl söyleneceğinde (ve söylenmeyeceğinde) baskın rol oynar.

Yazılı, sözlü ve görüntülü sunumda bağlam, öykü sınırını ve kapsamını önemli ölçüde belirler.

Bir öğrenci evinde bir şarkı mırıldanabilir, ama sınıfta bunu yapmaz.

İlişkide “duygusal yakınlık” veya “yeni tanışmış olma” bazı şeylerin yapılması ve bazılarının da yapılmamasını gerektirir.

İletişim Süreci - Bağlam

Farklı Bağlamlar İletişim Mekanını Böler

Farklı bağlamlar iletişim mekanını birbirinden ayırırlar.

İki farklı bağlam iki farklı iletişim mekanı demektir.

Fiziksel mekan aynı olsa bile, öğrenci kafeteryasında her masadaki iletişim bağlamı, o fiziksel mekanı iletişim mekanlarına bölerek birbirinden ayırır.

Bu durumda, her bağlam, aynı masada farklı iletişim ortamı yaratır.

İletişim Süreci - Bağlam

Farklı Teknolojik Bağlam Geçişsizlik Yaratır

Aracılanmış farklı teknolojik bağlamda yapılan iletişimde, bir bağlamdaki mesaj (televizyonla gönderilen görüntü ve ses), diğer bir bağlamda (radyo ile) alınamaz. Teknolojik bağlam bu nedenle “geçişsizlik” ve “uyumsuzluk” yaratır.

İletişim Süreci - Bağlam

Bağlam Kuramama ve Bağlam Oluşturma

Bağlamsız iletişim yoktur, olamaz. İletişim, bağlamından kazara veya kasıtlı olarak soyutlandığında, veya belirsizlik olduğunda, olası bağlamlar eklenerek bağlam kurulup tamamlama yapılır. Bu durumda farklı anlamlandırmalar olasılığı artar.

Örneğin:

«adamın rengi soldu.» (Anlam???)

İletişim Süreci - Bağlam

«yıkandıktan sonra, adamın rengi soldu.»

(Anlam???)

İletişim Süreci - Bağlam

“Giydiğin resimli T-shirt kalitesiz olmalı, çünkü yıkandıktan sonra, resimdeki adamın rengi soldu.”

(Anlam???)

İletişim Süreci - Bağlam

Her cümlede yapılan yeni eklemelerle, belirsizlik azaltılır ve geçmişten gelen deneyimlere ve o anki koşula göre bağlam kurulur ve anlam üretilir.

Dolayısıyla, bağlam bilinmiyorsa, verilmemişse veya sınırlıysa, biz bağlam ekleriz veya bağlamı biz sunarız.

Eğer eklediğimiz veya sunduğumuz bağlam yanlış ise, iletişimi ve ilişkiyi anlamlandırmamız da yanlış olur.

Eğer bağlam kuramazsak, anlamlandırma yapamayız, çünkü anlayamayız.

Örnekteki ilk iki cümlede amaç üçüncü cümlede söylenmek istenen olsun. O zaman birinci cümleye karşılık olarak, belki de, adamın rengi solduğu için, hastaneye götürün önerisinde bulunurduk. İkinci cümleyi duyduğunuzda, ne önerirdiniz?

İletişim Süreci - Bağlam

Egemen yaklaşımlarda, iletişimi açıklamada;

- Sosyal-psikolojide motivasyon, algı ve tutum bağlamları;
- Grup-sosyolojisi ve grup psikolojisinde kişiye etki eden birinci ve ikincil gruplar bağlamı;
- Sosyolojide görevsellik, kullanım ve doyumlar bağlamı;
- Siyaset biliminde oy verme, tercihler, seçim süreçleri, kamusal alan ve kamuoyu bağlamı;
- İnsanı geliştiren ve demokratikleştiren teknolojik bağlam;
- İnsanı biçimlendiren veya sadece araç olarak görev yapan dilsel bağlam;
- Farklılıkları oluşturan kültürel ve kültürler arası bağlamlar eklenir.

Araçsal Bağlam: Araçla Kurulan İlişki

Araçsal bağlam, örneğin radyo, televizyon, bilgisayar, oyuncak ve silah gibi araç kullanımıyla ilgili bağlamdır: Örneğin radyo dinlenir.

Araçsal bağlamı, “aracın varlığıyla oluşturulan, oluşan, gelen bağlam” olarak da ele alabiliriz: Örneğin, telefonu eve aldığımız andan itibaren, ilişkisel bağlam kurulmuş ve iletişim süreçleri harekete geçirilmiş olmaktadır. Bazen insan telefonun çalmasını istemez, çünkü kötü veya tedirgin edici bir haber beklentisindedir. Bazen telefon çalsın diye beklenti içindedir. Yani, çalmayan telefon koşulu bile **iletişimsel bir durumu** anlatır.

Her pazartesi sabah sevdiğiniz bir kişi sizi görmeye geliyorsa ve o pazartesi gelmediyse, bu davranış kalıbının (her hafta pazartesi gelmenin) ihlal edilmesi veya düzenli olarak gelmenin birden kesilişi, kesilmeyişi kadar anlamlı ve gerçektir. Bu kesiliş de, kesilmeyiş gibi, bir iletişimdir.

Dolayısıyla, iletişimi kesintili, aralıklı, başlayıp biten bir süreç olarak ele alma belli mekanik iletişim için (örneğin radyo sinyali gönderme ve alma, telgraf sinyali gönderme ve alma) geçerli olabilir; fakat sosyal iletişim için anlamını yitirir; çünkü sosyal iletişimde kesinti, aralık, sessizlik ve suskunluk da iletişimi anlatır.

Tarihsel Bağlam - 1: Öncesiyle Birlikte Kurulan İlişki

Tarihsel bağlam, Őimdiyi belirleyen geęmiŐtir.

İletişimde “Şimdi bağlamı” asla “geęmiŐ bağlamından” kopuk olarak oluşmaz; Őimdiyi belirleyen, “geęmiŐ bağlamıdır.”

Hatta, “o an veya ilk kez oluyor” sandığımız her Şeyin daima doğrudan veya dolaylı geęmiŐ bağlamı vardır.

Yeni üniversiteye başladığımızda, ilk rastladığımız öğrencilerden hangisiyle arkadaş olacağımıza karar verme geęmiŐ deneyimlerimizle oluşan duyarlılıklara, düşüncelere, bilgiye, tercihe ve tutuma göre yapılır.

Bir insan iletişim faaliyetine girdiğinde, kendi bütün deneyimleriyle, birey olarak bütünlüğüyle, dinamik bir kişi olarak girer. İnsan sadece reaksiyon gösteren değildir; çevresini nesnel ve duygusuz bir şekilde okuyan biri de değildir. Kendi çevresini yönetilebilir biçimde inşa eder.

Tarihsel Bağlam - 2: Geçmiş ve Şimdi Uyumsuzluğu

Şimdi ile geçmiş uyumsuzluğu çeşitli nedenlerle ortaya çıkar.

- Kasıtlı olarak çıkartılabilir: Şimdi bağlamının geçmişe uzandırılarak, geçmişini yok etme, aşağılama, değersizleştirme ve yanlışlama gibi taktiklerle geçmişin yeniden inşa edilmesi.
- Geçmişin yeniden inşası
- Çıkar
- Geçmişin değişmemesi: Şimdi bağlamı tarihsel bağlamla ters düştüğünde, geçmiş bağlamıyla gelen durumda herhangi bir değişiklik getirmeyebilir. Bir yerde birbirine kızan iki arkadaşı düşünün. Sorun çok ciddi değilse, geçmişle kurulup süregelen arkadaşlık devam eder.
- Şimdi bağlamı geçmişe eklemeler getirir: Şimdi bağlamı tarihsel bağlamla ters düştüğünde, tarihsel bağlama yeni eklemeler yapılarak tarihsel bağlamla gelişen duruma uygun bir bağlam oluşturulmaya devam edilir ya da tarihsel bağlamın doğasında herhangi bir değişiklik yapılmaz; “şimdi” bağlamı geçince, geçmiş bağlamına eklenen önemsiz ve hatta anlamsız bir hoşnutsuzluk veya anlaşmazlık olarak kaydedilir.

Yer Bağlamı: İletişim Örgütlü Mekanda Olur

İnsanlar zaman ve yere bağımlı varlıklardır. Yer, insanın fiziksel yaşam ortamıdır. Yerin örgütlenmesi, doğal olarak düzenlenmiş yerin insanlar tarafından yeniden-biçimlendirilmesidir.

Yer bağlamı, ilişkinin, dolayısıyla iletişimin olduğu fiziksel çevredir: İletişim süre giden insan ilişkilerinin gerçekleştirildiği örgütlü yer ve örgütlü zamanda olur.

Yer örneğin ev, sokak, bakkal, pastane, sinema, alışveriş merkezi, restoran, iş yeri, dağ, işkence odası, savaş mevzi veya eğlence merkezi olabilir.

Yeri/mekanı kimin örgütleyeceği, nasıl örgütleyeceği, ne için örgütleyeceği, nasıl kullanacağı, orada nasıl davranılacağı, neyin nasıl yapılacağı veya yapılmayacağı ve ilişkilerin nasıl olacağı, yer ile ilgili mülkiyet yapısına ve güç ilişkisine bağlıdır.

Hangi koşulda olurlarsa olsunlar, insanlar yeri ve zamanı “yaşamlarını üretim biçimine” uygun bir şekilde örgütlerler.

Bu örgütlemeye sadece yer (ve zamanı) kontrol etmezler, aynı zamanda üretimi ve insanlar arasındaki ilişkileri de kontrol ederler.

Yerin örgütlenmesi ve kontrol, bir bina, işyeri veya alışveriş merkezinde olduğu gibi, apaçık olarak karşımızda olabilir.

Maddi yapısal örgütlenme biçimine ek olarak, örgütlenme yazılı veya sözlü şekilde olabilir; geleneklere göre biçimlendirilmiş olabilir; yasal olarak düzenlenmiş olabilir.

Örgütlü yerle örgütlenmiş ilişkilerin nasıl olduğunu biliyor veya bilmiyor olabiliriz. Bir yere giriş ücretini önceden veya kapıda öğrenebiliriz. Bir yerden atılma koşulunu önceden bilebiliriz veya atılmayı gerektiren davranışta bulunduğumuzda atılınca öğreniriz.

Yerin Örgütlenmesi İle O Yerdeki İletişim De Örgütlenir

Yerin örgütlenmesiyle, o yerdeki faaliyetlerin ve iletişimin biçimi de örgütlenir. Kapitalist iş yerinin örgütlenişi, kapitalistin egemenlik sürdürdüğü yerdir. Evin erkeği, egemenliğini evin dört duvar arasında perçinler. Gençleri eğiterek belli algılar ve davranış kalıpları içinde yoğurma yeri okuldur, vb.

Zaman Bağlamı: İletişim Örgütlü Zamanda Olur

İletişim toplumsal bakımdan tanımlanmış bir zaman (ve yer) içinde olur.

İnsan zamana bağlıdır ve aynı zamanda zamanı örgütleyendir.

Zamanı örgütleme uluslararası makro-seviyede saliselerden başlayarak, saniyelere, dakikalara, saatlere, günlere, haftalara, aylara ve yıllara doğru zaman dilimlemesiyle yapılmıştır.

Saat dilimlerinin farklı olduğu yapılarda, farklı zaman dilimleri ve anlayışı kullanılır. İnsanlar arası ilişki ve iletişim de kullanılan bu zaman anlayışı içinde yürütülür.

Günlük yaşam içinde insanlar ilişkilerini yürütürken, aynı zamanda zamanı da örgütlerler. Bu örgütlemeye standartlaştırılmış zaman anlayışını kullanırlar. Zamanın örgütlenmesiyle yaşamın doğası da örgütlenir.

Zaman örgütlendiği andan itibaren, artık sosyal zaman olur. Örneğin bir günlük zamanın genellikle aşağıdaki gibi örgütlendiği görülür:

1. Temel/doğal ihtiyaçların giderilmesine ayrılan zaman (yemek)
2. İş/okul zamanı: İş/çalışma ve buna bağlı etkinlikler için ayrılan zaman (iş, işe gidiş geliş yolculuğu, ödev, öğrenim)
3. İş dışı zaman: Serbest etkinliklere ayrılan zaman (eğlence, spor, dinlenme)

İnsan ilişkisi ve iletişimi belli zamanda olur, fakat ilişki ve iletişimin doğasını belirleyen “o an/zaman” değildir; o anı/zamanı oluşturan “anlar” ile insan tarafından inşa edilmiş olandır.

Sosyal, Psikolojik, Duygusal ve Diğer Bağlamlar

İnsanlar arası ilişkilerde ve bu ilişkilerin olabilmesinin bir gereği olan iletişimde, birbiriyle iç içe olan birden fazla bağlamlar vardır.

Kişilerarası duygular, anlık veya süregelen psikolojiler, istemler, beklentiler, iş bölümü ve roller, statü, mekanın örgütlenişi ve düzenlenişi, mekandaki güç/iktidar ilişkileri, iletişim mekanındaki zamanın örgütlenişi, kültürler ve alt-kültürler, dini ve siyasal inançlar, etnik ve diğer grup bağları ve benzerleri bir iletişimle ilgili bağlamları oluştururlar.

Bağlamı belirleyen farklı faktörler iletişimde egemenlik ve ezilmişlik, güç ve güçsüzlük, rahatlık ve rahatsızlık, yakınlık ve uzaklık, dostluk ve düşmanlık, özgürlük ve bağımlılık arasında değişen duyguların yaratılıp desteklenmesine önemli ölçüde katkıda bulunurlar.

Bu duygular iletişimin olduğu anki bağlamda yaratılacağı gibi, o bağlam hakkında önceden edinilen değerlendirmeler ve imajlarla birlikte gelebilir.

Örneğin, daha önce fiyat konusunda sahtekarlık yapan bir süper markete herhangi bir nedenle gidip alışveriş yaptığınızda, yazılan fiyatla kasada istenen fiyata büyük dikkat gösterirsiniz. O anki bağlamı daha önceki deneyiminiz (tarihsel bağlam) etkilemiştir.

Bir kişi, grup, siyasal parti veya kuruluş ile olan iletişimlerde, daha önce belirlenmiş bağlamlar rol oynar.

Dolayısıyla, bağlam iletişimin olduğu o anki “şimdi bağlamıyla” asla sınırlı değildir; geçmişteki bireysel deneyimler ve bireyin sosyo-psikolojik yapısından başlayarak tüm sosyal ve kültürel çevreyi içine alır.

İdeolojik bağlam

İdeolojiler, insan yaşamının her anında belli açıklamalarla gelen sistemli ve tutarlı ve aynı zamanda tutarsızlıklar da içeren düşünsel yapılardır.

Dolayısıyla, iletişimin her anı düşünsel faaliyetleri içerdiği için, ideoloji, tanımlanan şekliyle, iletişimin düşünsel yapısını oluşturur.

Yani, “ben ideolojik düşünmüyorum, benim düşüncem ideolojilerden arınmış bir düşüncedir” gibi iddialar geçersizdir; çünkü bu tür iddialar da belli bir ideolojik yapının temel varsayımlarıdır.

İdeolojik bağlam insanın sadece düşüncelerinin yapısıyla ilgili değildir, aynı zamanda, düşüncelerden geçerek duygularının, inançlarının ve vicdanının şekillenmesinin önde gelen temel belirleyicisidir.

İdeolojiler kitle iletişimde gündem belirleme, gündem tartışma, sorun sunumu ve çözümü gibi tüm içerik üretiminde yer alır.

Kimlik Bağlamı

Her insanın çoklu kimlikleri vardır, çünkü yaşam pratikleri çoklu yapılar içinde olur. Bu nedenle BİZ denildiğinde, çeşitli yapısal bağlılıklara bağlı olarak gelen çoklu bizlikler/kimlikler vardır.

Örnekler: Kardeşlik, akrabalık, hemşerilik, mahalle arkadaşlığı, sınıf arkadaşlığı, okul kimliği, iş kimliği, taraftarlık, siyasi partiye desteklemeyle gelen aitlik, bir tarikata veya dine ait olma, işçi olma, müdür olma, patron olma, öğrenci olma, öğretmen olma, evrimci olma, devrimci olma, ilerici olma, gerici olma, yobaz olma, klasik müzik seveni olma, serseri olma.

“Kimlik” insanın kendini neyle, kimle, kime karşı ve nasıl tanımladığıyla ilişkilidir. Dolayısıyla, kimlik üzerinde uygulanan biliş yönetimi politikaları, insanları yönlendirme ve kullanmada en etkili politikaların başında gelir.

